

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم انسانی، گروه باستان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد باستان شناسی دوران تاریخی

عنوان:

بررسی و طبقه بندی سکه های اشکانی در موزه های رشت و بابل

استاد راهنما:

دکتر طاهره عزیزی پور

استاد مشاور:

دکتر فریده شیرانی

نگارش:

کاوه محمدی بلیلی

پاییز ۱۳۹۳

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسن، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل براءت: التزام به براءت جویی از هرگونه رفتار غیرحرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیرعلمی می آلاینند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجانب کاوه محمدی بلیلی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته باستان شناسی که در تاریخ ۹۳/۰۸/۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی و طبقه بندی سکه های اشکانی در موزه های رشت و بابل، با کسب نمره دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

تاریخ و امضا: ۱۳۹۳/۰۸/۲۸

نام و نام خانوادگی: کاوه محمدی بلیلی

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو: کاوه محمدی بلیلی در تاریخ: ۱۳۹۳/۰۸/۲۸ رشته: باستان شناسی گرایش دوران تاریخی از پایان نامه خود با عنوان: بررسی و طبقه بندی سکه های اشکانی در موزه های رشت و بابل با درجه و نمره دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داوری سمت امضاء اعضای هیات داوری

۱ - دکتر طاهره عزیزی پور استاد راهنما

۲ - دکتر فریده شیرانی استاد مشاور

۳ - دکتر نسترن توکلی استاد داور

مراتب فوق مورد تایید است. مدیر/معاونت پژوهشی

مهر و امضاء

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند.

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، فراخ تر از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه او، با زبان قاصر و دست ناتوان چیزی بنگاریم.

در ابتدا از پدر و مادر عزیزم، این دو معلم بزرگوارم که همواره بر کوتاهی و درشتی من قلم عفو کشیده و کریمانه از کنار غفلت هایم گذشته اند و در تمام عرصه های زندگی یار و یابوری بی چشم داشت برای من بوده اند تشکر ویژه می کنم و دستان پر مهر و گرمشان را می فشارم.

در ادامه از استاد با کمالات و شایسته، خانم دکتر طاهره عزیزی پور که در کمال سعه صدر و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده گرفتند تشکر می کنم. همچنین از استاد صبور و پر مهر خانم دکتر فریده شیرانی، مدیریت محترم گروه باستان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت که زحمت مشاوره این پایان نامه را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پژوهش به نتیجه مطلوب نمی رسید قدردانی می کنم و همینطور از استاد فرزانه و دلسوز خانم دکتر نسترن توکلی که ضمن داشتن حق استادی بر بنده، زحمت داوری این پایان نامه را متقبل شدند، کمال تشکر را دارم و از این پس با گذشت بیش از دو سال افتخار شاگردی این بزرگواران با تلاشی دو چندان در پی قدردانی از زحمات بی دریغ این عزیزان هستم.

همچنین از سرکار خانم نسرین قوامی امین اموال موزه رشت که نهایت همکاری را در این موزه به عمل آوردند تشکر و قدردانی دارم و همینطور از سرکار خانم ساره موسوی به جهت طراحی سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل کمال تشکر را دارم و همچنین از همکاری سه دوست بزرگوار سرکار خانم مریم ساختمانی و جناب آقای فضل الله حبیبی و جناب آقای مهدی خلیلی که در راه ارائه این پایان نامه زحمات فراوانی کشیدند تشکر ویژه دارم و امیدوارم در تمامی مراحل زندگی پربارشان سلامت و موفق باشند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
۲.....	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۳.....	۱.۱ مقدمه.....
۵.....	۲-۱ بیان مسأله و ضرورت تحقیق.....
۶.....	۳-۱ جنبه نوآوری.....
۷.....	۴-۱ پیشینه تحقیق.....
۹.....	۵-۱ پرسش ها.....
۱۰.....	۶-۱ فرضیه ها.....
۱۰.....	۷-۱ اهداف تحقیق.....
۱۱.....	۸-۱ روش تحقیق و مراحل آن.....
۱۱.....	۹-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۱۲.....	فصل دوم: تاریخ و جغرافیای اشکانیان.....
۱۳.....	۱-۲ مقدمه.....
۱۴.....	۲-۲ تاریخ پارت و اشکانیان بر اساس شواهد مکتوب.....

۲-۳	جغرافیای شاهنشاهی اشکانی بر اساس پراکندگی ضربانخانه ها.....	۲۲
	فصل سوم: سکه های اشکانی.....	۲۸
۳-۱	مقدمه.....	۳۹
۳-۲	ویژگی های کلی سکه های اشکانی.....	۳۰
۳-۳	سکه های طلا.....	۳۲
۳-۴	سکه های نقره.....	۳۴
۳-۵	سکه های مسین و برنزی.....	۳۸
	فصل چهارم: شهرها و ضربانخانه های اشکانی بر اساس علائق منقور بر سکه ها.....	۴۱
۴-۱	مقدمه.....	۴۲
۴-۲	ضربانخانه های اشکانی (درون مرزهای ایران کنونی).....	۴۳
۴-۳	مطالعه ویژه ضربانخانه های شمال ایران.....	۴۷
۴-۴	ضربانخانه های اشکانی (خارج از مرزهای ایران کنونی).....	۵۱
	فصل پنجم: مطالعه سکه های اشکانی در موزه های رشت و بابل.....	۵۶
۵-۱	مقدمه.....	۷۸

۵-۲ سکه های اشکانی موزه رشت..... ۵۸

۵-۳ سکه های اشکانی موزه بابل..... ۸۸

فصل ششم: بحث و نتیجه گیری بر اساس جمع بندی آماری..... ۱۱۱

فهرست جداول

- جدول ۱ - پادشاهان صاحب سکه اشکانی ۲۰
- جدول ۲ - پادشاهان و شاهزادگان صاحب سکه اشکانی..... ۲۱
- جدول ۳ - ضربخانه های اشکانی در استان های ایران امروزی..... ۲۷
- جدول ۴ - ضربخانه های اشکانی در خارج از مرزهای ایران..... ۲۷
- جدول ۵ - کاتالوگ سکه های اشکانی موزه رشت..... ۸۶
- جدول ۶ - کاتالوگ سکه های اشکانی موزه بابل..... ۱۰۹

فهرست نمودارها

- نمودار ۱ - ضرابخانه های اشکانی در آسیا.....۲۷
- نمودار ۲ - مسافت محل ضرب تا محل کشف هفتمین سکه اشکانی موزه بابل.....۹۷
- نمودار ۳ - سکه های اشکانی موزه رشت به تفکیک پادشاهان.....۱۱۲
- نمودار ۴ - سکه های اشکانی موزه بابل به تفکیک پادشاهان.....۱۱۲
- نمودار ۵ - تاریخگذاری مسئولان موزه بر سکه های اشکانی ، پیش از شروع پژوهش.....۱۱۳
- نمودار ۶ - تاریخ ضرب سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل.....۱۱۳
- نمودار ۷ - واحد پول سکه های اشکانی موزه رشت.....۱۱۴
- نمودار ۸ - واحد پول سکه های اشکانی موزه بابل.....۱۱۴
- نمودار ۹ - محل ضرب سکه های اشکانی موزه رشت.....۱۱۵
- نمودار ۱۰ - محل ضرب سکه های اشکانی موزه بابل.....۱۱۵
- نمودار ۱۱ - محل کشف سکه های اشکانی موزه بابل.....۱۱۶
- نمودار ۱۲ - محل کشف سکه های اشکانی موزه رشت.....۱۱۶

فهرست نقشه ها

- نقشه ۱ - موقعیت جغرافیایی شاهنشاهی اشکانی.....۲۷
- نقشه ۲ - موقعیت ضرابخانه های اشکانی.....۵۶
- نقشه ۳ - موقعیت ضرابخانه های اشکانی.....۵۶
- نقشه ۴ - موقعیت محل ضرب و محل کشف چهارمین سکه اشکانی موزه رشت.....۶۵
- نقشه ۵ - موقعیت محل ضرب و محل کشف اولین سکه اشکانی موزه بابل.....۹۲
- نقشه ۶ - موقعیت محل ضرب و محل کشف دومین سکه اشکانی موزه بابل.....۹۴
- نقشه ۷ - موقعیت محل ضرب و محل کشف هفتمین سکه اشکانی موزه بابل.....۹۹
- نقشه ۸ - موقعیت محل ضرب و محل کشف هشتمین سکه اشکانی موزه بابل.....۱۰۱
- نقشه ۹ - موقعیت محل ضرب و محل کشف چهاردهمین سکه اشکانی موزه بابل.....۱۰۹
- نقشه ۱۰ - محل ضرب و محل کشف سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل در شمال ایران.....۱۱۶

چکیده

مطالعه سکه های اشکانی جایگاه ویژه ای در باستان شناسی دوران تاریخی ایران دارد. با کشف روز افزون سکه های اشکانی در ایران و کشورهای همجوار، دریچه جدیدی در شناخت تاریخ اشکانیان گشوده شد و بسیاری از فرضیات گذشته را تحت الشعاع قرار داد.

سکه های اشکانی با نقوش متنوعی که دارند، نشانگر چهره منحصر به فرد هر یک از پادشاهان هستند. از دوره اشکانی حدود ۲۱ ضربخانه شناسایی شده که اغلب آنان از دوره سلوکی به جا مانده بود که به تسلط اشکانیان درآمد.

موزه های رشت و بابل در شمال ایران از جمله موزه هایی هستند که سکه های اشکانی در آن ها نگهداری می شوند از این رو در این پایان نامه سعی دارم تا با معرفی سکه های اشکانی این دو موزه به طور کامل و مقتضی به این آثار گرانبها که تاکنون مورد توجه و مطالعه قرار نگرفته بودند، بپردازم.

این پژوهش با تلفیقی از روش میدانی و کتابخانه ای به انجام رسید و در نتیجه با همکاری مسئولان دو موزه و راهنمایی و مشاوره اساتید مجرب، کارشناسی مجدد و مطالعه دقیقی روی هر یک از سکه های دو موزه به انجام رسید تا با شناسنامه دار کردن این آثار، اطلاعات کاملی در اختیار مراجعه کنندگان قرار گیرد. در این راستا و با همکاری مسئولان موزه رشت مقرر شد مدتی کوتاه پس از ارائه این رساله با استفاده از اطلاعات ذی قیمت آن، ویتروینی در خور این آثار تهیه شود تا ضمن رعایت اصول امنیتی و حفاظتی برای اولین بار سکه های نام برده در بخش باستان شناسی موزه به نمایش درآیند.

کلید واژگان: اشکانیان، سکه، موزه رشت، موزه بابل

فصل اول: کلیات تحقیق

با توجه به خیل عظیم سکه های باستانی و تاریخی در ایران ، متأسفانه منابع سکه شناسی در ایران ناچیز و جملگی تکرار مکررات هستند. دانش سکه شناسی در ایران به دلیل نبود امکانات بازدید و در دسترس قرار گرفتن سکه ها برای محققین جز با مشقات فراوان و همچنین عدم وجود سکه شناسی به عنوان دانشی مجزا و به عنوان رشته دانشگاهی مشخص در سطح آموزش عالی، همگام با معیار جهانی پیش نمی رود.

یکی از ادوار مهم تاریخ ایران که از لحاظ مختلف قابل مطالعه می باشد ، دوره اشکانی یا پارتی است. دوره ای بس درخشان و پر عظمت که شاهان موسس آن توانستند با تدبیر ، دلاوری و شجاعت که خاصیت آن قوم ایرانی بود ، دست یونانیان و جانشینان اسکندر را از سرزمین ایران کوتاه نمایند و اساس و بنیان شاهنشاهی بزرگی را که پنج قرن دوام آورد ، پی ریزی کنند و شاهان بزرگ آن با وجود قدرت روز افزون امپراتوری روم و تهاجمات متعدد و جنگهای پی در پی موفق شدند سرزمین پهناور ایران را حفظ و حراست نمایند. (ملکزاده بیانی: ۱۳۸۵: ۷).

با این حال تصویر ارائه شده از پارتیان بر اساس منابع یونانی - رومی نارساست اما کشفیات جدید به خصوص سکه ها در خاک ایران این تصویر را کامل تر کرده است. منابع نخست فقط از دستاوردهای نظامی سخن می گویند ، حال آن که منابع دوم با روشن ساختن عناصر فرهنگی دید ما را نسبت به این دوره پنج سده ای فراخ تر می کنند. (ولسکی: ۱۰۸).

با در نظر داشتن کمبود مدارک روشن و معتبر از ایران عصر اشکانی که نقطه ضعفی بزرگ برای این دوره قریب به پنج سده ای است که بخش بزرگی از تاریخ ایران باستان را تشکیل داده ، اهمیت چشمگیر مطالعات سکه شناسی عصر اشکانی بیش از پیش ضروری و اجتناب ناپذیر جلوه می کند. با رونق کشف سکه های اشکانی در کاوش های علمی ایران و کشورهای همسایه تا حدود قابل ملاحظه ای خلا کمبود مدارک لازم از این دوره در حال جبران است و نگارنده هم به نوبت خود در این پایان نامه سعی بر این دارد تا با استفاده از همین مدارک معتبر و قابل اتکا که در سالیان اخیر کشف شده اما در دو موزه رشت و بابل به حال خود رها شده بودند، اندکی به روشن شدن اطلاعات وابسته به این آثار گرانبها پردازد.

باستان شناسان و سکه شناسان در مواجهه با مسکوکات تاریخی پنج مرحله کار دقیق و تخصصی را در دستور کار دارند. این پنج مرحله شامل : سکه یابی ، تطهیر سکه ، تشخیص سکه ، طبقه بندی و انتشار است. سکه های مورد بحث در این رساله از مرحله اول و دوم عبور کرده و اگرچه تا حد امکان توسط موزه داران دو موزه رشت و بابل مورد کارشناسی قرار گرفته بود اما بار دیگر برای کارشناسی مجدد و جدی تر در اختیار نگارنده قرار گرفت تا در زمینه تشخیص دقیق، طبقه بندی مجدد و انتشار آن کوشش مجدد شود.

پایان نامه ای که از نظر می گذرد در شش فصل نگاشته شده که در فصل اول به بیان مسئله، پیشینه تحقیق و مروری بر پرسش ها، فرضیات و روش تحقیقی پرداخته می شود . در فصل دوم به مختصری از تاریخ و جغرافیای ایران در زمان اشکانیان اشاره می کنیم و به وقایع مهم این دوران از بدو ورود خاندان اشکانی به عرصه سیاسی ایران تا سقوط آن ها به دست ساسانیان خواهیم پرداخت. فصل سوم به ویژگی های کلی مسکوکات اشکانیان اختصاص دارد و اشاره ای مختصر به انواع سکه های اشکانی بر اساس طبقه بندی جنس فلز این سکه ها خواهیم داشت. در فصل چهارم این پژوهش به طور مختص به تشریح ضربخانه های تولید کننده سکه های اشکانی می پردازیم و در دو قسمت جداگانه به مکان یابی دقیق ضربخانه های ایران کنونی و خارج از مرزهای ایران امروزی خواهیم پرداخت. فصل پنجم پایان نامه حاضر، قسمت اصلی پژوهش و مطالعه و بررسی دقیق سکه های اشکانی دو موزه رشت و بابل را در بر دارد و در این فصل به دقت به تشریح تک تک این مسکوکات با ارزش پرداخته خواهد شد. سر انجام در آخرین فصل پایان نامه (فصل ششم) با تنظیم نمودارهایی به تشریح نتایج کلی و ذکر دستاوردهای پایان نامه مورد نظر خواهیم پرداخت.

۲-۱ بیان مسئله و ضرورت تحقیق

نظام اقتصادی ابتدایی در جوامع باستانی بسیار محدود و به شیوه پایاپای بود که در آن مبادلات به شیوه کالا به کالا صورت می گرفت. در این میان مشکلاتی از قبیل نحوه ارزش گذاری جنس و دشواری ارتباط در آن باعث شد که این نظام از کارایی لازم برخوردار نباشد. رفته رفته یکی از کالاها (فلز یا غیر فلز) بسته به شرایط هر جامعه به عنوان وسیله مبادلات عمومی پذیرفته شد. آرام آرام سکه ها پدید آمدند و با استفاده از آن قدرت آینده نگری اقتصادی مردم بالا رفت.

داریوش اول هخامنشی نخستین کسی بود که دستور ضرب سکه در ایران را داد. (آورزمانی و سرفراز: ۱۳۸۷: ۱۱). پس از هخامنشیان، اشکانیان هم به ضرب سکه پرداختند. اشکانیان علامت ضربخانه ها را بر پشت سکه هایشان حک می کردند. این علامت راهگشای ما برای مشخص کردن بسیاری از مسائل سیاسی و اقتصادی این دوره است. کاهش عیار سکه در دوره اشکانی نشانه ای از ضعف خزانه این دولت در قیاس با هخامنشیان و ساسانیان است.

سکه ها از مهمترین منابع پژوهشی علم باستان شناسی هستند. شاهنشاهان اشکانی که حدود ۴۷۴ سال (۲۵۰ ق.م تا ۲۲۴ میلادی) با اقتدار در برابر بیگانگان و دشمنان ایران مبارزه کردند، سکه های بیشماری عمدتاً از نقره و برنز ضرب کردند و بجا گذاشتند. از طرفی متأسفانه چون به عناوین مختلف اسناد و مدارک زیادی از اشکانیان (در مقایسه با دوره های هخامنشی و ساسانی) به جا نمانده، مسکوکات این دوره در امر بازسازی و ترسیم تاریخ اشکانیان سهم پررنگ و بزرگی دارند و به عنوان یکی از بهترین روش های بررسی و روشن نمودن تاریخ مبهم دوره اشکانی شناخته می شوند.

موزه رشت با قدمتی ۴۴ ساله و با زیربنای ۱۲۶۰ متر مربع در خیابان بیستون این شهر، آثاری از سه هزار سال پیش از میلاد تا دوره معاصر را در بر دارد. بسیاری از آثار موزه حاصل اکتشافات استان است و برخی دیگر به سایر نقاط کشور تعلق دارند و به منظور شناخت و تبادل فرهنگی در این موزه قرار گرفته اند.

موزه بابل با قدمتی ۱۸ ساله در ساختمان سابق شهرداری این شهر، آثاری از هزاره پنجم پیش از میلاد تا دوره معاصر را در بر دارد. بسیاری از آثار موزه حاصل اکتشافات باستان شناسی استان های گیلان، مازندران،

گلستان و سمنان است و برخی دیگر به سایر نقاط کشور تعلق دارند و به منظور شناخت و تبادل فرهنگی در این موزه قرار گرفته اند.

سکه های اشکانی که ضربشان از نیمه دوم سده سوم پیش از میلاد آغاز شد، نقوش بسیار متنوعی دارند و هر پادشاه با چهره خاص خود و با تمام جزئیاتی که برای چهره در نظر گرفته شده، به راحتی از هم منفک شده اند و حتی نمایانگر تغییرات چهره پادشاهان در سالیان متمادی سلطنتشان از جوانی تا میانسالی و پیری نیز هستند. (ملکزاده بیانی: ۱۳۸۵: ۳۸). با این وجود سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل از دسته بندی مناسبی برای به نمایش در آمدن برخوردار نیستند و از این رو شایسته و نیازمند بررسی دقیق هستند تا در آینده مورد استفاده بازدیدکنندگان و علاقه مندان قرار بگیرند.

مطالعات باستان شناختی دوره تاریخی ایران در طول یک سده اخیر بیشتر معطوف به آثار فرهنگی به جا مانده از ادوار هخامنشی و ساسانی بوده و در این میان به تاریخ و باستانشناسی عصر اشکانیان کمتر پرداخته شده است. امید می رود تداوم تحقیقات در باب آثار فرهنگی دوره اشکانی فرآیندی را پدید آورد که به واریسی دانستنی های گذشته و حتی تولید اطلاعات جدید بیانجامد. این اطلاعات انشاالله روشنگر مجهولات یک دوره طولانی از تاریخ کهن ایرانزمین بوده و فایده آن کاستن از اشتباهات نظری و بیان مسائلی مبتنی بر شواهد و مدارک مدون باستان شناختی است.

۳-۱ جنبه نوآوری

با توجه به کمبود اطلاعات باستان شناختی ما از وضعیت فرهنگی دوره اشکانی، این پژوهش با بکارگیری یکی از فرهنگی ترین و ارزشمندترین داده های باستانشناختی این دوره، در پی افزایش و تکمیل دانسته های مربوط به عصر یاد شده است. برگزیدن این پژوهش و انتخاب سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل درحالی که تا به حال به این سکه ها توجه شایان نشده است، پاسخگوی سئوالات متعدد در جهت روشن شدن پیام های فراوان سکه های عصر اشکانی با محوریت سکه های دو موزه مورد نظر است که به لحاظ اهمیت تاریخی و جامعه شناسی قابلیت به نمایش در آمدن گسترده در موزه های استان را داراست.

علی رغم این که دوره تاریخی اشکانی به عنوان یکی از مهمترین و طولانی ترین ادوار فرهنگی ایران پیش از اسلام شناخته می شود اما به دلایل متنوعی تا قبل از کشف سکه هایشان ، مدارک چشمگیری از ایشان در دست نبود و اغلب مورخان با ذکر اطلاعاتی اندک و پر نقص از آن می گذشتند اما امروزه با رونق کشف و بررسی سکه های اشکانی ، دریچه جدیدی در مطالعات فرهنگی این دوره خاص به وجود آمد و تاریخ دقیقی برای آن ترسیم شده است.

تحقیق در باب سکه های اشکانی بیش از دو قرن سابقه دارد. فوی ویان فرانسوی در قرن هجدهم میلادی نخستین کسی بود که با مطالعه سکه های اشکانی ، تاریخ پارت را به رشته تحریر درآورد و لونگرو دومین کسی بود که کتابی در این زمینه نگاشت. در قرن نوزدهم میلادی توجه به سکه های اشکانی در اروپا بالا گرفت. سیلوستر دوساسی زبانشناس مشهور فرانسوی در اواسط قرن نوزدهم ، پادشاهان اشکانی و ساسانی را بر اساس تاجشان شناسایی و تاریخ گذاری کرد. اندکی بعد جان لیندزی (۱۸۵۲) ، کتابی با عنوان تاریخ و سکه شناسی اشکانی در لندن به چاپ رساند. یک سال بعد ، پریه آلن (۱۸۵۳) ، کتابی با عنوان خاطراتی راجع به تاریخ سلطنت و تصاویر پادشاهان اشکانی پارت در پاریس منتشر کرد. دو دهه بعد نویسنده ای به نام کنت پروکش استن (۱۸۷۵) ، کتابی با عنوان سکه های پادشاهان پارت در پاریس چاپ کرد که دو سال پس از آن متممی از این کتاب به قلم آلکسیس دومارکوف (۱۸۷۷) ، با عنوان مسکوکات پادشاهان پارت در پاریس به چاپ رسید. در همین سال ، پرسی گاردنر (۱۸۷۷) کتاب معروف مسکوکات پارتی را در لندن منتشر کرد. آخرین کسی که در سال های پایانی قرن نوزدهم میلادی مطالعاتی در باب سکه شناسی اشکانیان انجام داده ، کریستین بارتولومه زبان شناس و خاور شناس مشهور آلمانی است. (محمدی فر: ۱۳۹۱).

کتاب نفیس سکه های اشکانی دیوید سلوود محقق انگلیسی مهمترین اثری است که در زمینه سکه شناسی اشکانی منتشر شده است. خلاصه ای از این اثر در قالب مقاله ای به قلم پروفیسور سلوود در مجموعه تاریخ ایران کمبریج به فارسی ترجمه شده است. (سلوود: ۱۳۸۷).

از کتب معتبر فارسی که تاکنون در زمینه سکه های اشکانی نگاشته شده میتوان به اثر ارزشمند دو جلدی تاریخ سکه، نوشته ملکزاده بیانی (ملکزاده بیانی: ۱۳۸۵) و همچنین کتاب سکه های ایران ، نوشته فریدون

آورزمانی و علی اکبر سرفراز اشاره کرد. (آورزمانی و سرفراز: ۱۳۸۷) کتاب *سکه های اشکانی*، نوشته باستان شناس و محقق جوان کیارش غلامی با مقدمه ای از فرهاد آثار، آخرین و جدیدترین کتابی است که در این زمینه نگاشته شده است. (غلامی: ۱۳۹۲).

از مقالات اخیر محققان ایرانی در باب سکه های اشکانی می توان به آثار دکتر خادمی ندوشن و همکارانش اشاره کرد که در سال های اخیر منجر به چاپ آثار متعدد فارسی و انگلیسی در این زمینه شده است. مقالاتی با عناوین بررسی سیستم اقتصادی پارتیان با استفاده از روش تجزیه طیف سنجی یک مطالعه موردی، مالیات دوره اشکانی، بررسی اندیشه های ایرانی بر روی مسکوکات پارت نخست و چندید عنوان مقاله دیگر از جمله این دست از پژوهش ها هستند.

از دیگر مقالات معتبر در زمینه تاریخ و سکه شناسی اشکانی باید به نوشته های دکتر غلامرضا فرهاد آثار از مجموعه داران و محققان به نام سکه های اشکانی اشاره کرد که در ژورنال ها و نشست های تخصصی اروپا در عصر حاضر ارائه شده اند. نتیجه بسیاری از این مطالعات که بین سال های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ میلادی به چاپ رسیده اند در قالب مجموعه مقالاتی در وب سایت ایشان (دکتر آثار) جمع آوری شده و در دسترس قرار گرفته است. (www.parthian-empire.com).

در سال های اخیر تعدادی پایان نامه با موضوع سکه های اشکانی در مقطع کارشناسی ارشد ارائه شده که از بین آن ها می توان به پایان نامه سبز علی (۱۳۹۰) با عنوان «تغییرات اقتصادی دوران اشکانی بر اساس ساختار سکه هایشان» و لطفعلیان (۱۳۹۱) با عنوان «بررسی سکه های اشکانی گنجینه فلک الافلاک خرم آباد» اشاره کرد.

همانطوریکه در بالا اشاره شد، در سال های اخیر کتب، مقالات و پایان نامه های فراوانی در زمینه تاریخ و سکه شناسی اشکانی نگاشته شد اما با این حال سکه های اشکانی موزه های رشت و بابل تاکنون مورد بررسی دقیق و تاریخگذاری و دوره بندی کارشناسانه قرار نگرفته و در این زمینه اثری که در دسترس باشد منتشر نشده است. امید می رود نگارنده در پایان نامه خود با کمک از استادان متخصص این علم، موضوعات و سوالات پیش فرض را در چهارچوب اصولی بپردازد.